

## FUTBOL SEYİRCİSİNİ ŞİDDETE YÖNELTEN FAKTÖRLER\*

Hakan Salim ÇAĞLAYAN\*\*  
İ. Bülent FİŞEKÇİOĞLU\*\*\*

### ÖZET

Bu çalışma; Konyaspor seyircisini şiddet ve şiddete yönelten sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin incelenmesi kapsamında ele alınarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2002-2003 futbol sezonunda 2.Lig A Kategorisinde Konya Atatürk Stadyumunda oynanan Konyaspor-Akçaabatsebatspor müsabakasında, Konyaspor futbol seyircisi oluşturmuştur.

Çalışma; stadyumdaki seyircilerin oturdukları konuma göre, tesadüfî örneklem yoluyla: kapalı tribün 121, kale arkası (skorbord) tribünü 114, kale arkası tribünü 107, maraton tribünü 117 ve numaralı tribün 65 olmak üzere 524 seyirciden oluşmuştur.

Anketler, SPSS For Windows 10.0 paket programına aktarılmış, frekans dağılımları ve değişkenler arasında ilişki olup olmadığı; Ki-Kare testi uygulanarak değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Futbol, şiddet, taraftar, seyirci.

### ABSTRACT

This study, prepared with the examination fo sosyo-economic and cultural factors that orientate Konyaspor spectators to violence.

The research group was the spectators of Konyaspor who came to Konyaspor-Akçaabatsebatspor competition at Konya Atatürk Stadium which included 2.League A Category in 2002-2003 football season.

The study made with the site of place that spectator's place they watched the match, by using chance meeting way, 121 covered stands, spectator, 114 goal post back, 107 another goal post back, 117 marathon stand and 65 numbered stands spectator. The total of them was 524.

Research, transfered to SPSS for Windows 10.0 packet program and if there has any relation between fretvercy dispersion and variables was evaluated with usinf Ki-Square test.

**Keywords:** Football, violence, supporter, spectator.

### GİRİŞ

Spor, görece ve az değerli bir konumda iken, günümüzde toplumun merkezinde yer alan ve çok değer verilen bir kurum haline gelmiştir. Bu bağlamda bir spor dalı olarak futbolun izlediği seyir çarpıcıdır. Futbol, modernleşme süreciyle birlikte, belli bir alt kültüre ait oyun olmaktan çıkarak kitlelerin peşinden sürüklendiği popüler bir eğlence aracı olmak yanında, insanların dinsel ya da yarı dinsel biçimde bağlılık gösterdikleri temel bir doyum kaynağı statüsü edinmiştir (Kayaoğlu 2000).

---

\* Bu çalışma, 2003 yılında S.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsüne hazırlanan ve sunulan Yüksek Lisans tezinin bir bölümüdür.

\*\* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

\*\*\* Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Günümüzde spor, içinde yaşadığımız toplumsal hayattan ayrı düşünülmemelidir. Spor sosyolojisi ve psikolojisi hakkında yapılan araştırmalar, sporun toplumsal yapının bir yansıması olduğunu göstermektedir. Spor sahalarındaki seyircilerin "takım tutma ve bir takımın taraftarı olmalarına" bağlı olarak saldırganlıklarını da bu yapı içerisinde ele almak gerekir (Çepe 1992).

Bugün seyirci ve seyircilerin davranışları, bunların kişilik özellikleri bir tartışma konusu haline almıştır. Özel izlenimlerden, bilimsel çalışmalara kadar dile getirilmekte olan bu konu etrafındaki fikirler, değişik olmakla beraber, genel eğilim şudur ki, son yıllarda tribünler birer problem alanı haline almış, seyircilerin ve taraftarların davranışlarında istenmedik yönde değişiklikler olmuştur (Yüksel ve ark 1998). Taraftarların her geçen gün takımlarına karşı biraz daha tutumlu, gerçekleri görmeye karşı isteksiz, rakip takımın sporcularına ve seyircilerine karşı saygısız, acımasız, hakemlere karşı saldırgan hale geldikleri kanısı gerek sporcu, gerek seyirci ve gerekse spor kamuoyu tarafından açıkça gözlenmektedir (Arslan ve Bingölbali 1997). Futbol takımı taraftarlığının psikolojik ve sosyal nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Her toplumda bireylerin çeşitli gereksinimleri vardır. Bireyler bunları dürtü ve güdüleriyile davranışlara dönüştürürler ve bir ihtiyaçtan doğan doyuma ulaşırlar, işte takım taraftarlığının temelinde de bu yatmaktadır. Taraftarlar zaman zaman kendi özel yaşamlarındaki beklentilerini ve umutlarını takımı veya kulübün başarıları ile doyurmaktadır (Yüksel ve ark 1998).

Bu araştırmanın amacı, futbol seyircisinin saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelmelerinde etkili olabileceği düşünülen; sosyo-kültürel, ekonomik faktörlerin sebeplerini araştırmak ve çözüm önerileri üretebilmektir.

### **Futbolun Ortaya Çıkışı ve Dünya'da Gelişimi**

Futbolun ilk olarak nerede ve kimler tarafından oynanmaya başlandığı kesin olarak tespit edilememiştir. M.Ö. 2500 yılında Çin İmparatoru Huang-Ti' in askerlerine iki direk arasından geçirilerek bir top ile çeviklik talimi yaptırdığı eski Çin kaynaklarında belirtilmektedir. Orta Asya Türklerinin "Tepük" adı verilen bir oyunu oynadıklarını Kaşgarlı Mahmud'un 'Divan-ül Lugat-it Türk' adlı eserinden öğreniyoruz. Günümüzde oynanan modern futbol ise İsa'nın doğuşundan sonra Roma'da askerler arasında oynanan 'Harpastrum' a dayanmaktadır. Harpastrum Elenlerin 'episkyres' adlı oyunundan esinlenmiştir. Ortaçağ'da oynanan 'la soule' adlı oyun da futbolla benzerlikler içermektedir. İçinde her türlü serbestlik bulunduğu için çok sert bir oyun olmuştur. "Ortaçağ'da köylüler top diye adlandırılan şişirilmiş bir iškembeye vuruyorlardı. Katolik kilisesi de onları destekliyorlardı. Örneğin topu bir ileri bir geri atmak; iyi ile şeytanın çarpışması ya da yaşam-ölüm gibi olayları vurgulamaktadır.

Böylece 'futbol' dinsel törenlerin bir parçası oldu. Ortaçağ' da 'futbol' toplumsal doku içinde bir denge öğesi olmuştur. Söylenenlerin pek çoğunda ortak bir yön vardır: İnsanlar düşmanları yendiklerinde futbol oynuyorlardı (Özmen 2000).

Futbolun İngiltere'de ortaya çıkışı ayrı bir tartışma konusudur. Fransızlar bu oyunun Normanlar tarafından İngiltere'ye götürülen 'la soule' den türediği

## Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler

görüşündedirler. İtalyanlar ise İtalya'dan gitmiş olduğunu ileri sürerler. Kaynağı neresi olursa olsun; İngiltere'de 12 yüzyıldan beri futbolun oynanmakta olduğu bir gerçektir. Halk da, soylularda bu oyunu pek sevmişler ve bunun doğal sonucu olarak da futbol Britanya adalarında çok hızlı bir yayılma göstermiştir (Arıpınar 1991). Ancak futbol giderek köyler ve kasabalar arasında büyük bir rekabete ve bu rekabet, çatışmalara neden olmaya başlayınca 1314 yılında Kral II. Edward, yayınladığı bir fermanla İngiltere'de futbolu yasaklamak zorunda kalmıştır (Carnibella ve ark 1996).

Bugünkü oynandığı anlamda futbol ilk kez İngiltere'de başlamıştır. İlk futbol kulübü 1857 yılında kurulmuş olan Sheffield' dir. Modern futbolun doğum tarihi ise İngiliz Futbol Birliğinin kurulduğu 26 Ekim 1863 yılıdır. Futbol çağımızın en çok sevilen izlenen spor dalıdır.

### Futbol'un Türkiye'de Gelişimi

Modern futbolun Türk toplumuna girmesi 19.y.y.' ın sonlarına rastlar. O dönemde futbol oyunu bazı dini inançlarında etkisiyle Müslüman Türkler arasında gelişmemiş ve halk arasında oynanması da yasaklanmıştır (Acet 1997). Futbol, Osmanlı toprakları üzerinde ilk defa gayrimüslimler ve ülkede yerleşmiş bulunan yabancı uyruklular tarafından oynanmıştır. Sosyal ve idari bakımdan başkent İstanbul'a uzak ve rahat olan iki şehir, Selanik ve İzmir futbol oyununun ilk taraftarlarını bulduğu yerdir. 1875 yılında Selanik' de, 1877'de İzmir'de bu oyun hafta tatillerinin ve yaz akşamlarının en büyük eğlencesi olmuştur. Diğer taraftan iki Türk kulübü Galatasaray ve Fenerbahçe İstanbul'da futbol oynamıştır. 1908 yılından, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının kuruluşuna kadar geçen zaman içerisinde futbol İzmir ve İstanbul'da oynanmıştır (Taşgın 2000).

24 Eylül 1951 tarihinde profesyonelliğin kabulü ile Türk Futbolunda yeni bir dönem başlamıştır. 1954'te Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (U.E.F.A.)' nın kurulmasından sonra Türkiye bir Avrupa ülkesi olarak kabul edilme mücadelesi vermiş ve bu isteği F.İ.F.A. tarafından 10 Şubat 1962'de alınan karar uyarınca kabul edilmiştir (Babacan 1993).

İlk Milli Lig maçlarına 1959'da başlanmıştır. İstanbul'dan sekiz, Ankara ve İzmir'den dörder takımın katılmasıyla iki gruba ayrılarak oluşturulan, takımlar arasında yapılan maçlarda; Fenerbahçe ve Galatasaray finale kalmışlardır. Finalde Fenerbahçe, Galatasaray'ı yenerek ilk Milli Lig kupasını almıştır

“Fenerbahçe Kulübü” Türkiye'de sporun ilk “federe” örgütlenme birimleri olarak, sporun beden eğitiminden artık bütünüyle koptuğunun göstergesi olmuştur. 1908 yılından sonra , örgütlenme yaşının kalkmasına paralel olarak, ülkenin her yanında hızla kurulan futbol kulüpleri, Türkiye'de sporun Batıya yönelişini ve futbolla özdeşleşmesini kurumlaştırmışlardır (Acet 1997).

Futbolun ilk oynanış yıllarında en basit maçların bile kavgalara, kavgalarinsa, yakım, yıkım, ölüm ve talana neden olduğu görülmüştür. Türkiye İkinci liginin iki gruba ayrılmasını izleyen, Türkiye Üçüncü Liginin kurulmasına rastlayan 1967-1968 futbol sezonunda, önce sahalardan tribünlere, oralarından da sokaklara, kentlere sıçrayan, büyük yıkım ve talanlara, can ve mal kayıplarına yol

açan kavgalar patlak vermiştir. Bunların “kent savaşları” düzeyine ulaşanları ve “Türkiye Spor Tarihinde Facia” olarak kabul edilen Kayserispor-Sivasspor müsabakası sırasında ve sonrasında devam eden arbede de 40 kişi hayatını kaybetmiş, 6 kişi komada olmak üzere 600 kişi de yaralanmıştır. Bu arada spor işleriyle görevli Devlet Bakanı Kamil Ocak yaptığı açıklamada, Türkiye İkinci Liginin kaldırılmasını teklif edeceğini ve bunun gerçekleşmesi için de bu sebebin kafi gelebileceği açıklamasında bulunmuştur (Taşgın 2000).

### **Futbol Seyircisi**

Futbol, seyirlik bir spor olması ve kitleleri peşinden sürüklemesi özelliği ile diğer branşlardan farklılık göstermektedir. Psiko-sosyal açıdan bakıldığında, seyircilerin günlük hayatlarının dışına çıkarak farklı kimliklerle bu faaliyetlere katıldığı gözlenmektedir. Futbol müsabakaları, özellikle kalabalıkların içinde şahsiyetin kaybolması ve çeşitli dış uyarıcıların etkisiyle çeşitli arzu edilen veya edilmeyen toplu olayların meydana geldiği bir ortam olmaktadır (Karagözoğlu ve Ay 1999).

Bir karşılaşmayı, yarışmayı izleyen kimseye seyirci denir (Acet 2001). Başka bir tanımda ise çıkarı aynı olan ve bir spor yarışmasında aynı tepkiyi gösteren, daha önce organize edilmemiş insan grubuna seyirci denmektedir. Seyirci; oyun gösteri veya spor müsabakalarını, olayın meydana geldiği yerde bulunarak gören kişidir (Arıkan 2000).

### **Şiddet**

Şiddet; bir hareketin bir kuvvetin veya gücün değerlendirilmesi, sert hareket etmek, sert davranmak, kaba kuvvete başvurmak şeklinde tanımlanmıştır (Acet 2001).

Şiddet sözcüğü genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini kaba ve sert davranışı, eylemi nitelendirir. Şiddet özel olarak saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, yakan, yıkan, yok eden eylemleri taşlı, sopalı, silahlı, bıçaklı saldırıları, ferde ve topluma zarar eylemlerini kapsar (Yetim 2000).

Aslında spor ile şiddet yakın akrabadır (Gültekin ve ark 2000), çünkü bilindiği gibi futbol şiddeti içinde barındıran bir oyundur. Kazanma hırsını sonuna kadar gözlemleyebileceğimiz, deyim yerindeyse bir erkek oyunudur (Baldık 2002).

### **Türkiye’de Futbol’ da Seyirci Şiddeti**

Türkiye’de futboldaki seyirci şiddetinin tarihine bakıldığında ise durum, bu konu üzerinde konuşacak yeterli veri olmadığı için pek parlak görünmemektedir. Türkiye’de futbol oyununun başlangıcından bu yana ortaya çıkan şiddet olaylarına ilişkin sistematik tarihsel bir araştırma mevcut değildir. Bu konuda bilinenler, Fişek’ in genel olarak spor tarihi konusunda söylediğini futbolda seyirci şiddet bağlamında uyarlayarak söylersek, “belgelere değil belleklere dayalıdır” (Kayaoğlu 2000). Kozanoğlu (1990)’ nun aktardıklarına göre: 1900’lerin ilk on yıllarında futbol kavgalarında asıl ateşleyiciler

### Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler

sahadakilerdir ve futbolda her hafta çeşitli kavgalara ve yakası açılmamış küfürlere tanık olunmaktadır. 1950'lerden sonra profesyonellik resmiyet kazanınca, maçların havasının değiştiği, gerilimin arttığı ve futbolla ilişkili olayların büyümeye başladığı ifade edilmektedir. 1960'ların ve 1970'lerin başındaki bazı olayların da eski yumruklu kavgaları arattığı bildirilmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi, uluslar arası spor şiddeti tarihe geçmiş olan, 1967'deki Kayseri-Sivas maçında 40 ölü ve 600 yaralıyla Türkiye futbol tarihinin en acı olayıdır. Bu yıllarda futbol stadyumları, 2. ve 3. ligde de birçok kavgaya sahne olmuştur. 1980'lerden sonra statlarda meydana gelen olaylarda değişiklikler olduğunu, farklı taraftar tipinin ortaya çıktığını ileri süren Kozanoğlu, bu dönemde ortaya çıkan futbol kavgalarını ikiye ayırmaktadır: Özel kavga gruplarının ortaya çıkardığı olaylar ve ortamların yarattığı öylesine taraftarların başı çektiği olaylar.

Futbolda seyirci şiddeti bağlamında ortaya çıkan başka bir değişiklik, ulusal takım ve 1.ligdeki takımların Avrupa'daki bazı başarılı sonuçlar alması üzerine, sevinçlerin silahla gösterilmesi "gayretkeşliği yüzünden, beşikteki çocuklara kadar varan ölümlerin" yaşanmasıdır (Doğan 1999).

#### **Seyircilerin Saldırgan Olmalarında Rol Oynayan Faktörler; Sosya-Kültürel Faktörler:**

**Aile:** Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruptur. Bu sebeple aile, kişinin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması yönünden büyük öneme sahiptir (Acet 1997). Aile, evrensel ve daimi bir gruptur. Aile insanın en derin ve köklü, kısmen organik nitelikli özelliklerine dayanan, bütün insan toplumlarında bulunan bir ilk gruptur ve evrensel bir sosyal kurumdur (Sezen 1999). Aile, toplumun en küçük sosyal birimidir. Bütün toplumlarda aile, fert için hayat merkezidir. Ferdin içinde bulunduğu en önemli ve asli bir sosyal gruptur (Yetim 2000).

Ailenin en önemli özelliği fertlerin sosyolojik, biyolojik ve psikolojik hayatlarını devam ettirebilmek için, toplumda aksayan, görevlerini tam yapamayan veya yapılanamayan diğer kurumların, sistemlerin ve grupların görevlerini yüklenmesidir. Fakat, ailenin temel görevlerini yerine getirebilecek ve özelliklerini gösterecek bir başka sosyal yapı bu güne kadar görülmemiştir (Nirun 1994).

İyi bir aile; çocuğunun doğduğu günden itibaren çevresinde olup biteni fotoğraf makinesi gibi hafızasına kaydettiğini, o çocuktur daha anlamaz, akli yetmez gibi düşüncelerden uzak, çocuklara uygulanan kuralları, sınırlamaları en az düzeyde tutan ve koydukları kurallar hakkında çocuklara açıklama yapan aile şeklindedir. Sıcak, şefkatli, verdiği sözü yerine getiren ve çocuğuna destek olan ailelerin çocukları, kendi kararlarını verebilme yeteneğine sahip olurlar.

Suçlu çocuklar üzerinde yapılan istatistiklerde çocuğun suça itilmesinde otoriter babanın ve annenin baskıcı, katı disiplin anlayışının yansımalarının ortaya çıktığı anlaşılmış ve belgelenmiştir. Türkiye aile içi şiddet sıralamasında Pakistan, İran ve Hindistan'dan sonra dördüncü sırada gelmektedir.

Aile içi şiddet, bir terbiye yöntemi olarak algılanmaktadır. Aileler arasında yapılan anketlerde 100 aileden 34'ünde şiddete başvurulduğu görülmektedir. Her iki aileden birinde çocuklar dövülmektedir. Küçükken utanca boğulan, aşağılanan, horlanan ve dayak yiyen çocuk, çevresini sürekli denetim altında tutmaya çalışır, kimseye güvenmez, diğer insanlarla sürekli olumsuz ilişkiler içine girer. Dürüst olmaz, sürekli yalan söylemeye yönelir. Aile içi iletişim kaybolur. Şiddeti bir davranış modeli olarak benimser, yetişkinlerden korkarak büyür. Oysa çocuklara zaman ayırmak zorundayız. "Elimde değil ne yapayım, sözden anlamıyor" demeye hakkımız olmadığını bilmeliyiz. Anne karnında başlayan ailedeki şiddet uygulamasını ortadan kaldırmak için aile içinde özgürce tartışma ve demokratik davranma ile katılımcılık ilkelerini geliştirip yerleştirmek gerekir (Acet 2001).

**Eğitim:** Eğitim temel sosyal kurumlardan birisidir ve genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Eğitim kurumu her toplumda vardır, çünkü bireyin topluma kazandırılması ve dolayısıyla toplumun sürekliliğinin sağlanması temel bir görevdir. Uygulama biçimi toplumlara göre değişebilir ama varlığı ve gereği tartışılmaz (Yetim 2000).

Geniş anlamda eğitim, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir (Ertürk 1994).

Eğitimde dengeyi sağlamak ve iyi bir eğitim için, öncelikle insan ruhunu duyuran ve arkasından da bedeni ve fiziki alemde karşı karşıya kalınan meseleler konusunda, insanları aydınlatmayı hedef alan bir istikamet takip edilmelidir (Şener 1991). Dolayısıyla eğitim, ferdi topluma, toplumu da ferde heba etmeden, maddi ve manevi bütünlüğü sağlama olmalıdır. İyi bir eğitim alan kişi, bağımsız olarak hareket eder ve faaliyetlerini akıl yoluyla yönetir ve yönlendirir (Yetim 1999).

Spor eğitimi, fertleri ortak hayatın benzerliklerine yöneltmesi bakımından önem taşımaktadır. Aslında, eğitimin gayesi, fertleri duyarlı hale getirmektir. İşte spor eğitiminin gayesi de, fertlerin, hem fiziki, hem psikolojik gelişmelerini sağlaması, sosyal hayatta hazır ve üretken kılınması amacına dönük olmasıdır (Çaha 1999). Dolayısıyla eğitim de spor da kişilerin sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır. Fertlerin genciyle, yaşlısıyla iyi bir eğitim alması sonucu toplumdaki suç oranlarının, olumsuzlukların azalacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla toplumdaki olumlu ve olumsuz işlerin, iyi ve kötü eğitim sistemi sonucundan kaynaklandığı apaçık bir gerçekliktir. O halde en önemli mesele olan eğitime gereken önem verilmelidir. İnsana yapılan yatırımın, geleceğe yapılan yatırım olduğu unutulmamalıdır (Acet 2001).

**Birincil Gruplar:** Kişilerin davranışlarını etkileyen sosyal faktörlerden üçüncüsünü oluşturan birincil gruplara, karşılıklı gruplar veya yüz yüze gruplar da denilmektedir. Belli bir süre içinde sık sık karşılıklı ilişkide bulunan ve her birinin ötekilere ikinci elden, başka insanlar yoluyla değil de yüz yüze iletişim kurmalarına imkan verecek kadar az sayıda insan gruplarına birincil gruplar denir (Seraslan 1990). Kısaca yüz yüze ilişkilerin, yardımlaşma, dostluk, sevgi ve bağlarının yüksek olduğu gruplar olarak da tanımlanabilir (Özkalp 1994).

Bir futbol takımı taraftarlarının davranışlarına bakıldığında, bu taraftarların birbirlerinden etkilenerek beraberce hareket ettikleri ve davranışlarına yön verdikleri gözlenmektedir. Bu kişiler artık bir şahıs olmaktan çıkarak bir beraberlik hissettikleri bu grup içerisinde kendilerini algılayıp, birbirlerine benzer davranışlar gösterirler. Seyircilerin; kalabalık olarak buldukları grup içerisinde, kötü niyetli insanlar, kışkırtıcı, saldırgan davranan kişiler ne kadar çok ise grubun da onlarla beraber hareket etmeleri kaçınılmaz olur. Burada kişilerin birbirinden etkilendiği ortaya çıkmaktadır (Acet 1997).

**Referans Grupları:** "Kişilerin üyesi olmadığı, fakat üyesi olmak için özlem duyduğu ve kendisini onunla nitelendirdiği gruplara, referans grupları denir". "Birey, referans gruplarındaki kişilerin vasıflarını, davranışlarını ve isteklerini benimser ve kendi egosuna mal eder."(Seraslan 1990). Özenti kümeleri olarak Türkçe'ye çevrilebilen referans grupları, kişilerin düşünce, değer ve davranışlarını örnek alarak benimsedikleri toplumsal gruplardır. Başka bir deyişle, bireyin tam olarak üyesi olmadığı geleceğe dönük bir takım emellerini gerçekleştirebileceğini beklediği, girmek istediği gruplardır. O halde özenti grupları, bireyi gelecekle seçmek istediği yaşama yönelen gruplardır. Bunlara "Başvuru Grubu" da diyebiliriz.

Birey referans grubundan hem tutumsal ve hem de davranışsal olarak etkilenir. Birey kendini onlarla ilişkili görür. Özenti grupları 7-8 yaşlarında önem kazanmaya başlar. 15-20 yaş arasında bu gruplar bireyi etkileme derecesi açısından doruk noktada olurlar (Tezcan 1985).

Futbol seyircilerinin saldırgan tutum sergilemelerindeki yaklaşımlardan biri de özdeşleşmedir. Seyirci, sahadaki futbolcuyla kendisini özdeşleştirir. Sahadaki futbolcuyla duygusal bir bağlantı kurarak, çeşitli sebeplerden dolayı tatmin edemediği güdülerini özdeşleşme süreci yoluyla doyuma ulaştırır. İsteddiği sonuca ulaşmakta geciken futbolcunun sinirliliği artar ve sert oynamaya başlar. Aynı ruh haline giren ve futbolcuyla kendisini özdeşleştiren seyircinin, saldırganlık gösterme ihtimali de artar. Sahadaki saldırganlık böylece, seyirci tarafından özdeşleme yoluyla benimsenmiş olur (Acet 2001).

**Sosyal Tabakalar:** Bir cemiyeti meydana getiren insan grupları daima istisnasız bir şekilde yukarıdan aşağıya doğru tabakalar halinde sıralı olarak görülmüştür. Bu sıralamanın kriteri çok değişik olabilir, ama esas alınan kıymet (meslek, servet, soy vb.) ne ise bazı insanlar buna başkalarından daha çok sahip olmuşlar ve onlara bir çeşit üstünlük tanınmıştır. Şu halde sosyal tabakalaşma daima bir eşitsizlik halinin ifadesidir. Üst tabakalara doğru gidildikçe insanlar, alt tabakalarda bulunanlara göre daha fazla hak sahibidirler veya bazı haklardan daha çok faydalanırlar (Aron 1992). "Sosyal tabakalaşma, belirli bir nüfusun

hiyerarşik olarak, yani sosyal manada üst üste gelen sınıflar halinde, farklılaşmasıdır" (Nirun ve ark 1993) diye tarif edilmiştir. Bir başka tanımda ise; "Sosyal Tabaka", "Sosyal özellikleri bakımından birbirine çok yakın veya birbirleriyle hemen hemen aynı durumda bulunan insanların meydana getirdiği sosyal bütüne denir" (Kurtkan 1976).

Toplumu bir piramide benzetecek olursak, 'piramidin tepesinde üst tabaka, onun altında üst orta; daha altında alt-orta; onun altında üst alt ve tabanında da alt-alt diye adlandırılan katmanlar yer alır. Temelde üç ana katmana ayrılmaktadır. Üst tabaka, orta tabaka ve alt tabaka.

Sosyologlar kişilerin görevlerine, öğrenimlerine, oturdukları bölgelere ve gelir durumlarına bakarak sosyal tabakaları belirleyen kriterleri geliştirmişlerdir. Gelir tam olarak ölçü olmamaktadır. Nitekim ayrı tabakalarda olup da aynı gelir seviyesine sahip kişilerin davranış ve tutumları buldukları tabakaya göre farklılaşmaktadır (Oluç 1987). Başka biri ifadeyle, ayrı sosyal tabaka insanlarının tutumları farklılık arz etmektedir. Bu farklılık futbol seyircilerinin içerisinde bulunan kişilerin de ayrı sosyal tabakalara mensup olduğu ve müsabaka boyunca farklı farklı davranışlarda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Alt tabakadan gelen işçi sınıfı için kavga etmek, erkeklik normlarının bir belirtecidir ve bu durum da İngiliz toplumunda etkin olmuştur. Futbol fanatiklerinin daha fazla ortaya çıktığı işçi sınıfının (alt tabakanın) birbirleriyle bağlantısız olduğu söylenebilir (Acet 2001).

**Kültür:** Kültürü oluşturan unsurlar; Din , sanat, dil, edebiyat, tarihi miras, hukuk, savaşlar, coğrafya, göçler, çevre, ziraat, ahlak, ticaret, spor, ekonomi, folklor ve politikadır (Kasır 1993).

Kültür kelimesinin aslı Latince'dir. Latince "Cultura" tarlaya ekin ekme, sütü mayalamak anlamına gelmektedir. Bu nedenle Türkçe karşılığı olarak "Ekin" veya "maya" şeklinde ifade edilir. Kültürün hiçbir unsuru doğuştan değildir. Maddi ve manevi bütün varlıklardan onları işlemek suretiyle elde edilen ürün kültür objesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda kültür, insanın tabii çevre ile ilişkisi ve kendi zihni varlığına dayalı olarak yarattığı, insan tarafından icat edilmiş ve nesilden nesile aktarılmış; geliştirilmiş duygu, düşünce ve davranış şemalarının bütünüdür (Aslantürk ve Amman 2000).

Kültür, bir sosyal yapı içeriği olarak, değişen sosyal yapılara paralel biçimde değişikliğe uğrar. Kültürel değişme söz konusu olunca, kültüre bağlı değerlerde de değişme görülür. Örflerde, adetlerde, göreneklerde değişme olursa, sosyal ilişkilerde de değişmeler başlar. Kültürün maddi kısmındaki değişmeler, kullanılan malzemeler, radyo, televizyon, mutfak eşyaları, ulaşım araçları ve diğerleri bir taraftan kültürü zenginleştirmiş, öte taraftan sosyal hayatı etkisi altına alarak değişmiştir. Aynı zamanda kültürün maddi olmayan yönü de insanların bilgilerini, duygularını, davranışlarını değiştirmiş olmasıdır (Nirun ve ark 1993). Böylece kültür, sosyal hayatı etkisi altına alarak, onu değiştirebilecek kadar önemli bir faktördür.

**Alt Kültür :** Alt kültür toplumun temel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendi kendilerini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan gruplardır. Örneğin, dünyanın birçok ülkesinde gençliğin, ırkların, etnik



## Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler

grupların oluşturdukları çeşitli alt kültürler mevcuttur. Daha küçük alt kültürler, üniversite kampüslerinde veya uyuşturucu madde kullanan insanlar arasında görülebilir. Alt kültürler arasındaki farklılıklar büyüdükçe, bu gruplar arasındaki sosyal çatışmaların derecesi de artar (Özkalp 1994).

Toplumun genel dokusunda farklılık arz eden grupsal her hareketin bir çeşit alt kültür olarak tanımı mümkündür. Bu çevrede ait oldukları toplumların geleneksel değerleri ve yaşama biçimlerinden farklı olan gruplar söz konusu toplumlarda birer alt kültür teşkil ederler. Bunlar; azınlıklar, göçmenler (muhacirler), kendilerine özgü yaşam biçimleriyle çeşitli gençlik grupları, dini cemaatler, (tarikatlar vb.) ilk planda gelen örneklerdir (Doğan 1994).

### MATERYAL VE METOT

Bu çalışmanın, materyalini; 2002-2003 futbol sezonunda 2.Lig A Kategorisinde 23. haftada 23.02.2003 tarihinde Konya Atatürk Stadyumunda oynanan Konyaspor-Akçaabatsebatspor futbol takımlarının müsabakasında Konyaspor futbol seyircisi oluşturmuştur. Söz konusu haftanın seçilmesinin nedeni; maçın oynanacağı hafta Akçaabatsebatsporun 38 puanla lider, Konyasporun ise 36 puanla 4. sırada yer alması ve şampiyonluğu, önemli ölçüde etkileyebilecek bir maç olmasıdır.

Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşmak için konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatürden elde edilen bilgiler ve alan uzmanları ile yapılan görüşmeler sonrasında oluşturulan anket soruları 2002-2003 futbol sezonu 2. Lig A Kategorisi 19. haftada 09.02.2003 tarihinde Konyaspor-İzmirspor maçında ön deneme yapılarak anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir.

Araştırma; Araştırmacı ve anketörler tarafından yüz yüze görüşme tekniğiyle yapılmıştır. Stadyumda seyirciler, oturdukları konuma göre tesadüfî örnekleme yolu ile seçilmiş ve toplam 685 adet anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin 87 adeti değerlendirmeye uygun görülmediği için çıkarılmış ve 524 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Anketlerin, tribündeki oturma konumlarına göre dağılımı ise şöyledir; Kapalı tribün 121, Kale Arkası tribünü 107, Kale Arkası (Skorbord) tribünü 114, Maraton tribünü 117, Numaralı tribün 65 adettir.

### İstatiki Analizler

Bilgilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) For Windows 10.0 paket programı kullanılmıştır. Frekans ve yüzdelik dağılımlar alındıktan sonra birbirleriyle ilişkili olduğunu düşündüğümüz değişkenler arasında çapraz tablolar oluşturulmuştur. Tabloların değerlendirilmesinde uygulanan Ki-Kare testinde yanılma payı 0.05 'dir.

**BULGULAR**

**Tablo 1.** Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Dağılımları

Yaş	Frekans (F)	Yüzde (%)
15'den Küçük	28	5.3
15-20	156	29.8
21-25	101	19.3
26-30	70	13.4
31-35	62	11.8
36-40	59	11.3
41 ve Üstü	48	9.2
Toplam	524	100

**Tablo 2.** Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları

Eğitim Seviyesi	Frekans (F)	Yüzde (%)
Herhangi bir okuldan mezun değilim	3	0.6
İlkokul	126	24
Ortaokul	88	16.8
Lise	185	35.3
Yüksekokul	34	6.5
Üniversite	83	15.8
Lisansüstü	5	1
Toplam	524	100

**Tablo 3.** Ankete Katılan Seyircilerin Mesleklerindeki Dağılım

Meslek	Frekans (F)	Yüzde (%)
Serbest	89	17.3
Memur	55	10.5
Tüccar-Esnaf	50	9.5
İşçi	70	13.4
Emekli	17	3.2
Öğrenci	174	33.2
Sanayici	62	11.8
Çiftçi	7	1.3
Toplam	524	100

**Tablo 4.** Ankete Katılan Seyircilerin Ortalama Aylık Gelirlerindeki Dağılım

Aylık Gelir Düzeyi	Frekans (F)	Yüzde (%)
250 milyon ve aşağısı	267	51
251-500 milyon arası	109	20.8
501-750 milyon arası	69	13.2
751- 1 milyar	47	9
1 milyar ve üstü	32	6.1
Toplam	524	100

Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler

**Tablo 5.** Ankete Katılan Seyircilerin Günlük Yaşantılarındaki Tepkiler ile Müsabaka Esnasındaki Tepkilerinin Aynı Olup Olmadığına İlişkin Dağılım

Tepkiler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evet	188	35.9
Hayır	219	41.8
Kısmen	117	22.3
Toplam	524	100

**Tablo 6.** Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Tuttukları Takımın Mağlubiyeti Sonrası Etkilenme Durumlarına İlişkin Dağılım

Yaş Grubu	TAKIMIN MAĞLUBİYETİ SİZİ NASIL ETKİLER															
	Beni Pek Etkilemez		Yemek Yiyemem		O Gece Uyuyamam		İş Verimim Düşer		Bir Hafta Düşünürüm		Diğer		Kavgacı Bir Yapıya Bürünürüm		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
15'den Küçük	12	2.3	1	0.2	1	0.2	1	0.2	5	1	4	0.8	4	0.8	28	5.3
15-20	40	7.6	1	0.2	23	4.4	9	1.7	44	8.4	15	2.9	24	4.6	156	29.8
21-25	17	3.2	-	-	15	2.9	8	1.5	40	7.6	11	2.1	10	1.9	101	19.3
26-30	11	2.1	1	0.2	16	3.1	6	1.1	30	5.7	4	0.8	2	0.4	70	13.4
31-35	6	1.1	3	0.6	13	2.5	4	0.8	31	5.9	4	0.8	1	0.2	62	11.8
36-40	17	3.2	1	0.2	13	2.5	6	1.1	16	3.1	2	0.4	4	0.8	59	11.3
41 ve üstü	16	3.1	-	-	10	1.9	-	-	17	3.2	4	0.8	1	0.2	48	9.2
Toplam	119	22.7	7	1.3	91	17.4	34	6.5	183	34.9	44	8.4	46	8.8	524	100

Sd= 36, p= 0.000, p<0.05

**Tablo 7.** Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahürlara Katıldıkları Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	MÜSABAKA ESNASINDA NE TÜR TEZAHÜRLARA KATILMAYI SEVERSİNİZ?													
	Küfür Etme		Kavgacı ve Dövüş		Takım Sloganı		Islık ve Yuhalama		Hepsine Katılma		Diğer		Toplam	
	F	%	f	%	F	%	f	%	f	%	F	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	1	0.2	-	-	2	0.4	-	-	-	-	-	-	3	0.6
İlkokul	5	1.0	1	0.2	97	18.5	11	2.1	9	1.7	3	0.6	126	24.0
Ortaokul	9	1.7	-	-	59	11.3	8	1.5	11	2.1	1	0.2	88	16.8
Lise	17	3.2	4	0.8	123	23.5	14	2.7	21	4.0	6	1.1	185	35.3
Yüksekokul	2	0.4	-	-	25	4.8	2	0.4	4	0.8	1	0.2	34	6.5
Üniversite	9	1.7	-	-	58	11.1	6	1.1	9	1.7	1	0.2	83	15.8
Lisansüstü	-	-	-	-	3	0.6	1	0.2	1	0.2	-	-	5	1.0
Toplam	43	8.2	5	1.0	367	70.0	42	8.0	55	10.5	12	2.3	524	100

Sd= 30, p= 0.927, p<0.05

**Tablo 8.** Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Küfrün Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	MÜSABAKA ESNASINDA KÜFÜR ETMEK NASIL BİR DAVRANIŞTIR											
	Suçtur		Hatalıdır		Deşarj Yoludur		Haktır		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	2	0.4	1	0.2	-	-	-	-	-	-	3	0.6
İlkokul	27	5.2	71	13.5	9	1.7	13	2.5	6	1.1	126	24.0
Ortaokul	15	2.9	55	10.5	5	1.0	11	2.1	2	0.4	88	16.8
Lise	27	5.2	107	20.4	36	6.9	10	1.9	5	1.0	185	35.3
Yüksekokul	11	2.1	16	3.1	15	1.0	1	0.2	1	0.2	34	6.5
Üniversite	15	2.9	46	8.8	12	2.3	4	0.8	6	1.1	83	15.8
Lisansüstü	-	-	2	0.4	2	0.4	1	0.2	-	-	5	1.0
Toplam	97	18.5	298	56.9	69	13.2	40	7.6	20	3.8	524	100

Sd= 24, p= 0.018, p<0.05

**Tablo 9.** Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	TRİBÜNDE OTURMA KONUMLARI											
	Kapalı		Maraton		Skorbord (Kale Arkası)		Kale Arkası		Numaralı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	-	-	-	-	1	0.2	1	0.2	1	0.2	3	0.6
İlkokul	24	4.6	40	7.6	13	2.5	36	6.9	13	2.5	126	24
Ortaokul	15	2.9	20	3.8	23	4.4	17	3.2	13	2.5	88	16.8
Lise	41	7.8	34	6.5	57	10.9	29	5.5	24	4.6	185	35.3
Yüksekokul	10	1.9	11	2.1	5	1	5	1	3	0.6	34	6.5
Üniversite	27	5.2	12	2.3	14	2.7	19	3.6	11	2.1	83	15.8
Lisansüstü	4	0.8	-	-	1	0.2	-	-	-	-	5	1
Toplam	121	23.1	117	22.3	114	21.8	107	20.4	65	12.4	525	100

Sd= 24, p= 0.000, p<0.05

### TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapmış olduğumuz çalışmada, yaş gruplarını incelediğimiz seyircilerin büyük çoğunluğunun 15-25 yaş grupları arasında yoğunlaştığı (%49.1) görülmektedir. Diğer çoğunluğu ise orta yaş grubu oluşturmaktadır. Bu sonuç, Türkiye nüfusunun önemli bir kısmının genç olmasına ve futbola genç kesimin yoğun ilgi göstermesine bağlanabilir. Konsensus (2002) tarafından yapılan araştırmada 15-24 yaş grubu Galatasaray seyircisinin %35.9 oranında, Fenerbahçe seyircisinin %36 oranında, Beşiktaş seyircisinin %46.8 oranında, Anadolu takımları seyircisinin %26 oranında olduğu bulunmuştur. Acet (2001)'in yaptığı

### Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler

araştırmada 15-29 yaş grubundaki seyircilerin oranının %73.1 olduğu, Taşğın (2000)'inin yaptığı araştırmada 15-29 yaş grubunda olan seyircilerin %60 oranında olduğu, Bozdemir (1998) yaptığı araştırmada seyircilerin %74'ünün 15-25 yaş grubuna ait olduğu, Şahin (2003)'in çalışmasında 14-30 yaş arası seyircilerin oranının %73.1 olduğu, Karagözoğlu ve Ay (1999)' in yaptığı araştırmada 15-25 yaş grubundaki seyircilerin oranının %58 olduğu, Gültekin ve arkadaşlarının (2000) yaptığı araştırmada seyirci yaşı ortalamasının 20.71 ve Kayaoğlu (2000)'nun yaptığı araştırmada seyirci yaş ortalamasının 24.49 olduğu bulunmuştur.

Konyaspor seyircisinin, eğitim durumlarının oldukça yüksek bir oranda olduğu söylenebilir. Ortaokul mezunlarının oranı %16.8, lise mezunlarının oranı %35.3, üniversite eğitimi alanların oranı ise %15.8'dir. Bu alanla ilgili yapılan çalışmalarda, Küçük (1997) seyircilerin eğitim seviyelerini %47.5 lise, %43.4 yüksekokul ve lisans düzeyinde olduğunu bulmuştur. Gültekin ve arkadaşları (2000) yaptığı araştırmada %42 oranında ortaokul, %41 oranında ise lise mezunu seyircilerin olduğunu bulmuşlardır. Taşğın (2000) yaptığı araştırmada lise mezunlarının oranını %38.7 olarak bulurken üniversite mezunlarının oranını ise %32.9 oranında bulmuştur. Arıkan (2000) yaptığı çalışmada seyircilerin %70.5'inin lise ve yüksekokul mezunu olduklarını bulmuştur. Çepe (1992) yaptığı araştırmada %70 oranında ortaokul ve lise mezunu seyirci olduğunu bulmuştur. Bu çalışmalar, yaptığımız araştırma ile paralellik göstermektedir. Bu durum; Türkiye gerçeğini göz önüne aldığımızda, eğitim düzeyi açısından örneklemimiz içindeki seyircilerin, eğitim oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Seyirciler arasında en büyük oranı %33.2 oranı ile öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum tablo 1'deki, yaş kategorilerini dikkate aldığımızda oldukça anlamlı görülmektedir. Ayrıca meslek dağılımında, serbest meslek sahibi olanların oranı %17.3, işçilerin oranı %13.4, sanayici grubunun %11.8 ve memur grubunun %10.5 olduğu görülmektedir. Acet (2001) yaptığı çalışmada öğrenci grubunu %30.2, Taşğın (2000) öğrenci grubunu %22.3, Arıkan (2000) öğrenci grubunu %48.1, Karagözoğlu ve Ay (1999) yaptığı çalışmada öğrenci grubunu %31, serbest meslek sahiplerini de %28 oranında bulmuştur. Bu sonuçlar bizim çalışmamızla aynı paralelliktedir. Ayrıca, Gültekin ve arkadaşları (2000) yaptığı çalışmada seyircilerin meslek gruplarını %42 esnaf, %23 öğrenci grubu olarak bulmuşlardır. Bozdemir (1998) ise yaptığı araştırmada seyircilerin meslek gruplarına göre dağılımında %60.1 oranında emekli, %11.2 oranında da öğrenci grubu olduğunu bulmuştur.

Araştırma grubumuzun %51'inin, 250 milyon ve aşağısı gelir dağılımı ile düşük gelir düzeyinde olduğu bulunmuştur. Araştırmamızda ekonomik düzeyin düşükçe olaylara katılmanın paralel bir şekilde arttığı bulunmuştur. Dolayısıyla ekonomik düzeyin insanların kişilikleri ve davranış türleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Araştırmamızla paralellik gösteren bir çalışmada Bozdemir (1998)'in tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada seyircilerin gelir düzeylerinin %80 oranıyla orta ve düşük seviyede olduğu bulunmuştur. Kayaoğlu (2000)

tarafından yapılan çalışmada ise orta düzeyde gelire sahip olan seyircilerin oranı %75.5 oranında bulunmuştur.

Ankete katılan seyircilerin günlük yaşantıları ile müsabaka esnasındaki tepkilerinin aynı olup olmadığı arasındaki dağılımda, seyircilerin %41.8'i tepkilerinin aynı olmadığını ifade ederken, %35.9'u aynı olduğunu belirtmişlerdir. Acet (2001) yaptığı çalışmada, seyircilerin %45.4'ünün tepkilerinin aynı olmadığını sonucu bulmuştur.

Verilerin analizinde, seyircilerin yaş grupları ile tuttıkları takımın mağlubiyeti sonrası etkilenme durumlarında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). 15-25 yaş grubunda bu düşünce belirgin bir şekildedir. Seyircilerden %34.9'unda, takımın mağlubiyetleri sonrasında, bir hafta boyunca bu mağlubiyeti günlük yaşantılarında düşünecekleri şekilde sonuç bulunmuştur. Seyircilerin büyük bölümünün mağlubiyetten, sosyal hayatlarını etkileyebilecek düzeyde etkilendikleri görülmüştür.

Tablo 8'de seyircilerin eğitim durumları ile müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Küfür etmenin hatalı bir davranış olduğu düşüncesine sahip olan seyircilerin oranı %56.9 olarak bulunmuştur. Seyircilerden lise eğitim düzeyinde olanların, %20.4'ü bu düşünceye sahiptir. Bunu %13.5 oranla ilkökul, %10.5 oranla ortaokul, %11.9 oranla da yüksekökul ve üniversite eğitim düzeyinde olan seyirciler izlemektedir.

Tribünde oturma konumları ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Maçları izlemeye gelen seyirciler arasında, eğitim durumları üniversite ve lisansüstü (%6) olanlar maç izlemek için ilk tercih olarak kapalı tribünü seçmektedir. Ortaokul ve lise eğitim düzeyinde olanlar (%15.3) ilk tercih olarak kale arkası (skorbord) tribününü, ilkökul ve yüksekökul düzeyinde olanlar ise (%9.7) maraton tribününü tercih etmişlerdir. Eğitim seviyesi üst sınıfta olanların maç izlemek için kapalı tribünü tercih ettikleri görülmüştür. Taşğın (2000)' in yaptığı çalışmada, kapalı tribünde oturanların eğitim düzeyleri, %2.2 ilkökul, %5.6 ortaokul, %32.2 lise, %52.2 üniversite, %7.8 yüksek lisans ve doktora olarak bulunmuştur. Bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak; Konyaspor taraftarını şiddete yönelten sosyo-demografik faktörler olarak: günlük yaşantılarındaki tepkilerinin müsabaka izlerken büyük ölçüde değişkenlik göstermesi, yaş gruplarının küçüldükçe olaylara katılma olasılıklarının büyüdüğü, eğitim seviyelerinin düştükçe müsabaka izlerken küfür etme olaylarına katılmanın artış gösterdiği, gelir durumlarının oturma konumlarına ve olaylara katılmada etkili olduğu sonucu bulunmuştur.

#### KAYNAKLAR

**Acet M (1997)** *Futbol Seyircisinin Sosyo-Kültürel Yapısının Şiddet Eylemine Etkisi, Voleybol Ve Basketbol Seyircileri İle Karşılaştırılması*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

### Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler

- Acet M (2001)** *Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Aron R (1992)** *Sınıf Mücadelesi*, Çev: Erol Güngör, Emek Matbaacılık, 2.Baskı, İstanbul.
- Arslan C, Bingölbali A (1997)** *Futbol Seyircisini Fanatik Olmaya Yönelten Motivasyonel ve Psikolojik Etkenler*, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim Ve Teknolojisi Dergisi, Yıl:6, 3-10.
- Arıkan AN (2000)** *Farklı Branşlardaki Spor Seyircilerinin Sosyo-Kültürel Profili ve İzleyicilik Durumları Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Arıpınar E (1991)** *Türk Futbol Tarihi*, TFF Yayınları, İstanbul.
- Aslantürk Z, Amman MT (2000)** *Sosyoloji Kuramlar, Kurumlar, Süreçler, Teorileri*, Kaknüs Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Babacan D (1993)** *Futbol ve Hakem*, TFF Eğitim Yayınları:4, Ankara.
- Baldık Ö (2002)** *Futbolun Kuşatıcılığı Altında*, Zafer Dergisi, Ekim 2002, Sayı:310.
- Bozdemir M (1998)** *Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açardan Tablili*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Carnibella G, Fox A, Fox K, Cann JM, March J and March P (1996)** *Football Violence In Europe*, The Social Research Centre, 28 St. Clements.
- Çepe K (1992)** *Futbol Müsabakalarında Seyircilerin Saldırganlıkları ve Şiddet Sebepleri Üzerine Bazı Araştırmalar*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çaha Ö (1999)** *Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak*, Düşünen Siyaset Dergisi, Mart, Sayı:2, 115-125.
- Doğan İ (1994)** *Bir Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği*, Yeni Dünya Dergisi, Eylül, Yıl:1, Sayı:12, 26.
- Doğan İ (1999)** *Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Rubu ve Şiddet*, Düşünen Siyaset Dergisi, Mart, Sayı:2, 73-85.
- Ertürk Y (1994)** *Toplumsal-Kültürel Dinamikler ve Aile, Aile ve Eğitim*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara.
- Gültekin O, Doğan M, Doğan A ve Eylen B (2000)** *Futbol Sahalarında Şiddet ve Emniyet Güçlerinin Tutumu Üzerine Bir Araştırma*, 21.Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu, 25-27 Ekim, Ankara.
- Karagözoğlu C, Ay SM (1999)** *Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğilimleri, (İstanbul Örneği)*, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Yıl:6, Sayı:3, 27-31.
- Kasır HA (1993)** *Kültür Bilinci*, Denge Yayınları, İstanbul.

- Kayaoğlu AG (2000)** *Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet: Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Çalışma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Konsensus (2002)** *Türkiye Futbol ve Taraftar Profili Araştırması*, Nisan 2002, Konsensus Araştırma ve Danışmanlık Merkezi.
- Kozanoğlu C (1990)** *Bu Maçı Alcaz*, Kıyı Yayınları, İstanbul.
- Kurtkan A (1976)** *Genel Sosyoloji*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Küçük V (1997)** *Sporla Yönlendirmenin Yeri ve Önemi, Futbol Örneği*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Nirun N, Öner A ve Baykurt N (1993)** *Liseler İçin Sosyoloji III*, MEB Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.
- Nirun N (1994)** *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Oluç M (1987)** *Sosyal Sınıflar (Sosyal Katmanların) Pazarlama Açısından Önemi*, Pazarlama Dünyası, Yıl:1, Sayı:2, 2-12.
- Özkalp E (1994)** *Sosyolojiye Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 7. Baskı, Eskişehir.
- Özmen H (2000)** *Futbol, Holiganizm ve Medya*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Serarslan Z (1990)** *Spor Pazarlaması, Sporun Topluma Yayımlanmasında Pazarlama Tekniklerinden Yararlanma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Pazarlama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Sezen Y (1999)** *Sosyolojide Ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler Ve Tartışmalar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, No:39, İstanbul.
- Şahin HM (2003)** *Sporla Şiddet ve Saldırganlık*, Nobel Basımevi, Ankara.
- Şener S (1991)** *Türkiye'de Gençlik Olayı*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Taşkın Ö (2000)** *Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Profili*, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tezcan M (1985)** *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, 4.Baskı, Ankara.
- Yetim A (1999)** *Öğretmenlik Mesleği ve Beden Eğitimi Öğretmeninin Sosyal Görevleri*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(3), 222-234.
- Yetim A (2000)** *Sosyoloji ve Spor*, Topkar Matbaacılık, Ankara.
- Yüksel H, Doğan B, Morali S ve Acar MF (1998)** *Futbolda Şiddetin Toplumbilimsel Boyutları*, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknolojisi Dergisi, Yıl:5, Sayı:1, 22-26.